

STATENS BEREDNING FÖR
MEDICINSK OCH SOCIAL
UTVÄRDERING

Remissvar

Datum för beslut
2026-01-14

Beteckning
GD-beslut 2/2026
Dnr SBU 2025/1380
Er beteckning
Dnr S2025/02039

Till

Socialdepartementet, Enheten för socialtjänst och funktionshinderspolitik

Remissvar för utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Bakgrund

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har fått möjlighet att ge synpunkter på utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga, Dnr S2025/02039 från Socialdepartementet.

SBU kommenterar i detta svar utifrån vårt uppdrag – att sammanställa och bedöma vetenskapligt stöd för olika metoder, insatser och arbetssätt. SBU lämnar inte synpunkter ur ett juridiskt perspektiv. SBU kommenterar särskilt förslaget om en ny grund för omhändertagande (8.1) samt en ny lag med särskilda befogenheter för den statliga ungdomsvården (26).

Vi börjar med en kort sammanfattning av våra synpunkter för att därefter beskriva våra synpunkter i mer detalj.

Sammanfattning av SBU:s synpunkter

- SBU tillstyrker lagrådsremissens ambition att stärka barns rättigheter och trygghet. För att uppnå detta i praktiken betonar SBU vikten av att insatser och arbetssätt inom socialtjänsten och den statliga institutionsvården baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet.
- SBU betonar vikten av att metoder med vetenskapligt stöd används vid bedömning av barns anknytning till familjehem. Om sådana metoder saknas kan det finnas ett behov av kunskapsutveckling för att stödja socialtjänstens personal i sådana bedömningar.

- SBU vill särskilt understryka behovet av systematisk uppföljning av vården och användningen av tvångsåtgärder inom Statens institutionsstyrelse (SiS). Detta behov har även påtalats i SBU:s remissvar (Dnr S2024/01907) på promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2024:26). Systematiskt insamlade uppgifter möjliggör forskning och ökad kunskap om vården och användningen av tvångsåtgärder, vilket i sin tur kan bidra till kvalitetssäkring av vården.
- SBU är positiva till att barns rättigheter regleras i den nya lagen och motiveras utifrån potentiella risker. Samtidigt vill SBU framhålla att förslagen som avser åtgärder som innebär begränsningar av barnets rättigheter saknar vetenskapligt stöd och att avvägningar utifrån ett barnrättsperspektiv är otillräckliga. Därtill vill SBU framhålla vikten av att förebyggande åtgärder som kan minska tvångsåtgärder, och därmed skadeverkningar av sådana, används i första hand.
- SBU framhåller att bedömningar av barnets bästa måste göras individuellt i varje situation. Lagförslaget innebär att särskilda befogenheter främst ska gälla barn placerade på SiS på grund av eget beteende, men vissa befogenheter kan omfatta alla barn på ungdomshem. Detta riskerar att ge begreppet ”eget beteende” en normativ innebörd och leda till fler tvångsåtgärder mot barn med komplexa behov, trots att gruppen är heterogen och ofta har psykiatriska diagnoser.

SBU:s synpunkter i detalj

Metoder för att bedöma barns anknytning till familjehem behöver utvärderas

Förslag 8.1 Omhändertagande för vård på grund av anknytning

Svar: SBU betonar vikten av att metoder med vetenskapligt stöd används vid bedömning av barns anknytning till familjehem. Om sådana metoder saknas kan det finnas ett behov av kunskapsutveckling för att stödja socialtjänstens personal i sådana bedömningar.

SBU vill framhålla att det både inom svensk och internationell forskning har pågått en debatt om huruvida det finns vetenskapligt stöd för de metoder som används för att göra anknytningsbedömningar inom socialtjänst och familjerätt.¹ SBU vill också påpeka att barn kan ha flera anknytningspersoner, och att en stark anknytning till familjehemmet inte per automatik innebär att anknytningen till de biologiska föräldrarna saknas eller är

¹ Hammarlund, M., Granqvist, P., Elfvik, S., Andram, C., & Forslund, T. (2022). Concepts travel faster than thought: an empirical study of the use of attachment classifications in child protection investigations. *Attachment & Human Development*, 24(6), 712-731. <https://doi.org/10.1080/14616734.2022.2087699>

Forslund, T., Granqvist, P., van Ijzendoorn, M. H., Sagi-Schwartz, A., Glaser, D., Steele, M., Hammarlund, M., Schuengel, C., Bakermans-Kranenburg, M. J., Steele, H., Shaver, P. R., Lux, U., Simmonds, J., Jacobvitz, D., Groh, A. M., Bernard, K., Cyr, C., Hazen, N. L., Foster, S.,...Duschinsky, R. (2022). Attachment goes to court: child protection and custody issues. *Attachment & Human Development*, 24(1), 1-52. <https://doi.org/10.1080/14616734.2020.1840762>

svag. För att lagförslaget om vård på grunden anknytning ska vara rättssäkert anser SBU att det vetenskapliga stödet för de metoder som används för att bedöma anknytning behöver utvärderas.

Förslag med oklart vetenskapligt stöd behöver utvärderas

26. En ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården

26.7.4 Vård på låsbar enhet, 26.7.5 Vård i avskildhet på låsbara enheter, 26.8.1-3 Begränsningar av elektroniska kommunikationstjänster och av besök

Svar: SBU vill särskilt understryka behovet av systematisk uppföljning av vården och användningen av tvångsåtgärder inom Statens institutionsstyrelse (SiS). Detta behov har även påtalats i SBU:s remissvar (Dnr S2024/01907) på promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2024:26). Systematiskt insamlade uppgifter möjliggör forskning och ökad kunskap om vården och användningen av tvångsåtgärder, vilket i sin tur kan bidra till kvalitetssäkring av vården.

SBU noterar att det i lagförslaget inte redovisas något vetenskapligt stöd för effekterna av att vårda ett barn på låsbar enhet eller för den föreslagna tidsbegränsningen för sådan vård (26.7.4). Det framgår i lagförslaget att den genomsnittliga tiden som barn vistas på låsbar enhet är drygt sex månader och att det inom arbetet med utkastet saknades underlag för att föreslå andra tidsbegränsningar än de nuvarande. Mot denna bakgrund anser SBU att effekten av vård på låsbar enhet inom SiS bör utvärderas vetenskapligt och följas upp av SiS. I en sådan utvärdering bör även barns synpunkter inhämtas. Detta gäller även vård i avskildhet på låsbara enheter, begränsningar av elektroniska kommunikationstjänster och av besök (26.7.5; 26.8.1-3; 26.8.7-8).

Förebyggande insatser på organisatorisk nivå kan minska behovet av tvångsåtgärder

26.7.4 Vård på låsbar enhet, 26.7.5 Vård i avskildhet på låsbara enheter, 26.8.1-3 Begränsningar av elektroniska kommunikationstjänster och av besök

Svar: SBU är positiva till att barns rättigheter regleras i den nya lagen och motiveras utifrån potentiella risker. Samtidigt vill SBU framhålla vikten av att förebyggande insatser som kan minska tvångsåtgärder, och därmed skadeverkningar av sådana, används i första hand. SBU har nyligen utvärderat insatser för att förebygga och minska användningen av tvångsåtgärder inom psykiatrisk vård och institutionsvård av barn och unga. Utvärderingen visar att insatser som syftar till att förändra organisationens kultur och öka personal och lednings kunskap kan minska användningen av tvångsåtgärder och förkorta vårdtiden.²

I SBU:s remissvar (Dnr S2024/01907) på promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2024:26) lyfte SBU vikten av förebyggande åtgärder, kompetensutveckling och andra kompletterande insatser för att minska skadeverkningar vid tvångsåtgärder. SBU påpekade i sitt svar att det i praktiken finns svårigheter att dra en tydlig gräns mellan informellt tvång och formella tvångsåtgärder samt att proportionalitetsprincipen måste efterlevas.

I den nyligen publicerade utvärderingen från SBU framkommer att insatser med vetenskapligt stöd som kan minska användningen av tvångsåtgärder är sådana som syftar till att skapa en vårdmiljö som präglas av samarbete och stödjande relationer.² I en sådan miljö ges personalen bättre förutsättningar att förstå och bemöta barnets svårigheter samt att tillsammans med barnet hitta lösningar utan att använda tvång, jämfört med insatser för att förändra barnets beteende.

Utöver att användningen av tvångsåtgärder kan minska visar SBU:s rapport att vårdtiden inom institutionsvård kan förkortas om förebyggande insatser används. Samtidigt framgår att det behövs mer forskning, exempelvis om effekterna av insatser för olika grupper av barn (olika kön, ålder, bakgrund, hälso- och beteendeproblematik osv.). SBU lyfter även att det saknas kliniska riktlinjer, baserade på vetenskap och beprövad erfarenhet, för tvångsvård av barn inom institutionsvård.

Bedömningar av barnets bästa ska göras individuellt

26. En ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården

26.4.3 Statens institutionsstyrelse får besluta att vissa befogenheter gäller för alla

Svar: SBU vill uppmärksamma att de föreslagna särskilda befogenheterna i huvudsak ska gälla barn som vårdas inom SiS på grund av eget beteende³, samtidigt som vissa befogenheter enligt förslaget kan omfatta alla barn på särskilda ungdomshem, oavsett placeringsgrund. Detta riskerar att påverka hur grunden *eget beteende* tolkas och tillämpas.

SBU anser att det finns en betydande risk att begreppet *eget beteende* får en normativ eller moralisk innebörd, vilket kan leda till att barn som omfattas av denna placeringsgrund i högre grad förväntas underkasta sig ingripande tvångsåtgärder. Detta är särskilt problematiskt eftersom det ofta handlar om barn med omfattande funktionsnedsättningar eller svår psykisk ohälsa. En kartläggning visar att 79 procent av barn och ungdomar inom SiS har minst en psykiatrisk diagnos.⁴ Mot denna bakgrund anser SBU att lagförslagets konsekvenser för olika grupper av barn måste belysas och förtydligas. SBU noterar att skälen för tvångsåtgärder som anges i utkastet bland annat är att barn kan upprätthålla destruktiva relationer och ha kontakter med kriminella.

² SBU. Interventioner för att förebygga och minska tvångsåtgärder inom psykiatrisk vård och institutionsvård av barn och unga. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2025. SBU Utvärderar 400. [accessed date]. Available from: <https://www.sbu.se/400>.

³ Enligt 3 § första stycket LVU ska vård beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

⁴ PM Resultatredovisning Kartläggning av psykiatriska vårdbehov bland barn och ungdomar inom SiS år 2022. [Kartläggning av psykiatriska vårdbehov bland barn och ungdomar inom SiS år 2022 - SiS - Statens institutionsstyrelse](#)

Samtidigt är barn som vårdas inom SiS en heterogen grupp med olika vårdbehov. Statistik från 2024 visar att:

- 16 procent vårdades på grund av kriminalitet,
- 35 procent på grund av kriminalitet i kombination med andra orsaker,
- 49 procent på grund av missbruk eller annat socialt nedbrytande beteende, såsom aggressivt och utåtagerande beteende, risk- och självskadebeteenden samt vistelse i destruktiva eller extremistiska miljöer.⁵

Mot denna bakgrund anser SBU att bedömningar av barnets bästa *alltid* ska göras individuellt och utifrån den aktuella situationen.

SBU anser att lagförslaget bör kompletteras med:

- En tydlig definition av begreppet *eget beteende* för att undvika normativ eller moralisk tolkning
- En analys av hur tvångsåtgärder påverkar barn med omfattande funktionsnedsättningar och psykisk ohälsa
- Ett krav på att beslut om tvångsåtgärder alltid ska föregås av en individuell bedömning av barnets bästa.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Britta Björkholm 2026-01-14. Projektledarna Frida Fröberg och Karin Robertsson har varit föredragande. Samrådande har varit enhetschef Uliana Hellberg och avdelningschef Anna Aldehag.

⁵ [SiS i korthet 2024 – en samling statistiska uppgifter om SiS](#)